

daar stond
de meesten
atechisatie
eken over
erd er ge-
onzuivere
ontwend
eweest en
er te ver-

als men
chrift na-
welke niet
re eenheid
de heilig-

naar het
iformiteit,
et herden-
an's Hee-
de: „De
ig“, p. 82,
g „al zeer
ne protes-
gemeend;
uthersche

oning van
nde Kerk
(Fabius).
fscheiding
ir pioniers
och, gelijk
n van het
van natie-
den troon
enheid der

g weer la-
kerk van

het oecu-
de wereld-
der „Gere-
or de plu-
nken over
nog zelden
n Christus
rd werken
uiten zijn,
ten wij dit
n niet vrij
meties zit-
kens mer-
kens weer
leidt de
keer laat
al zoo, dat
is noodig
is reformatie
wezig, om
n en men-
s weer de
verkondigd
allen niet
meer laten
i. Er mag
siteit, om
gaan pro-
die gezegd
nis.

niedt heer-
hebben een
van diena-
in de colle-

ke dienaren
in de ge-
t zegt de
de gemeen-
i niet weer
teente ver-
noodig, om
den geest

ugd, maar
en situatie,
en der Af-
arheid ge-
Maar was
eders groot
? Ze moes-
i verstaan.
ij toenemen
eere Chris-
es meer en
etie in alle
oen in deze
dracht van
te veel kan
niet voor
ok in dezen
trachtig is.
i majesteit.

Daarom moeten ook de dienaren des Woords niet nerveus en prikkelbaar worden. De predikers moeten ook bedenken, dat de uitwerking van het Woord niet hùn zaak is. Ik weet wel, we gebruiken allicht uitdrukkingen: „Ik heb nu reeds enkele jaren daar en daar gewerkt en nu is er nog maar zoo'n heel klein beetje vrucht te zien". Maar laten wij als dienaren des Woords ons er voor wachten om van onze gemeente nu eens een model-gemeente te willen maken, want dan komen er groote teleurstellingen en verzuchtingen als deze: „Ik was zoo mooi op weg in mijn gemeente en toen kwam er dit of dat en nu is heel mijn werk kapot".

Maar het is ons werk niet, hoe snel het Woord doorwerkt. Wij hebben deze geweldige taak om het Woord te laten spreken en werken. Daarin moeten wij maar trouw wezen. Daarvan vraagt de HEERE rekenschap. Maar wij moeten er niet nerveus bij worden, als wij bemerken dat er nog zooveel verkeerde opvattingen en visies zijn. Ik zeg dus duidelijk: wat betreft het brengen van het Woord, daarin moeten wij getrouw voortgaan. Doch het tempo van de doorwerking van het Woord ligt niet aan ons. Dat moeten wij aan het Woord zelf overlaten, aan den HEERE zelf toevertrouwen.

De HEERE Christus heeft eens tot zijn discipelen gezegd: Ik heb U uitgezonden om te maaien, hetgeen gij niet bearbeit hebt; anderen hebben het bearbeit, en gij zijt tot hun arbeid ingegaan. Joh. 4:38. Hiermee wil de Heere ons leeren, dat zaaien en maaien niet altijd samen vallen. Wij moeten maar leeren getrouw te leven bij het Woord des Heeren, rustig en nauwgezet te zaaien, de Heere zal wel voor de doorwerking van zijn Woord zorgen.

Dit heeft de Heere Christus ons ook geleerd in Marcus 4:26-28. En Hij zeide: alzoo is het Koninkrijk Gods, alsof een mensch het zaad in de aarde wierp, en voorts sliep en opstond, nacht en dag, en het zaad uitsproot en lang werd, dat Hij zelf niet wist hoe. A. Janse zegt hiervan in zijn „Met geheel uw verstand", p. 66: Zoo ook de prediking van het Woord. Naar links en rechts, overal waar 't maar vallen wil, overal waar maar hoorende menschen zijn, daar wordt het gezaaid. En dan gaan de menschen huiswaarts. En de dominee gaat..... een kop thee drinken. En een pijp rooken. Straks gaat hij slapen. Morgen „rustdag" om wat ontspanning te vinden. Dan weer studeeren en slapen.

Inderdaad, zoo is het.

Als de dienaar het Woord maar recht heeft verkondigd, dat vraagt de Heere van hem.

Maar daarmee onderwijst de Heere ons allen. Wij moeten maar veel geduld hebben. Wij moeten maar niet zoo gauw klaar staan met de bewering, dat de een meer vrijgemaakt is dan de ander. Petrus zegt (1 Petrus 5:5): Zijt met de ootmoedigheid bekleed. A. Janse zegt hiervan, a.w. p. 82 „maar volgt den Heere ook daarin na, dat gij de slaven-schort aandoet voor Uw broeders, dat gij, zoals er woordelijk staat: allen voor elkander u de dienst-schort van de ootmoed voorbindt."

Wij moeten maar niet zoo hoog van den toren blazen, doch elkaar willen dienen en helpen. En als wij dan nog veel onkunde in de gemeente bemerken en verkeerde toestanden, dan moeten wij die maar rustig bestrijden met het Woord des Heeren. Wij moeten elkaar blijven dienen, onderwijzen, vermanen in alle ootmoedigheid en niet zoo spoedig op elkaar verstoord worden.

Ik kan mij heel goed vinden in wat prof. Jager schreef in het kerkblad van de Geref. Kerk te Voorthuizen 23 Juli 1949: „het gaat (bij een reformatie) niet zonder verschil van gevoelen. De één ziet het wel wat anders dan zijn broeder of zuster. Men vindt elkaars inzichten wel wat vreemd. De zwakken vinden de sterken veel te radicaal en drijfverig. De sterken vinden de zwakken veel te traag en slap. Er worden ook wel eens meeningen verkondigd, die inderdaad vreemd zijn en op den duur de toets van het Woord niet kunnen doorstaan. Er is aan den anderen kant ook wel eens slapheid en halfheid die voor den Heere niet kan bestaan."

„Daar is de kwestie van onze organisaties en levensverbanden. Wat wij daarin doen of niet doen, moet zijn naar den wil des Heeren. Laten wij biddend worstelen om den wil des Heeren te kennen. Wij moeten geduld hebben". Inderdaad moeten wij ons meer werpen op de bestudeering van het Woord in alle ootmoedigheid en lankmoedigheid, dan zal de Heere het wel maken.

Dat wil niet zeggen, dat wij dan met de Heilige Schrift maar wat moeten omspringen. Neen, dit moet onder ons vaststaan, dat wij naar Gods Woord blijven luisteren en daaraan gehoorzaam zijn. Wij mogen niet terwille van elkáar toegeven aan 't kwade. Petrus zegt wel: Zijt met de ootmoedigheid bekleed, maar hij zegt ook: vernedert u dan onder de krachtige hand Gods.

Dat moet zelfs voorop gaan. Wij moeten niet om lijden en moeilijkheden, verdriet en verdrukking gaan murmureeren. Wij hebben ons in de allereerste plaats voor God te verootmoedigen. Bovendien hebben wij zelf aan zooveel zonden meegedaan, ja zelfs wel met zeker enthousiasme. Ook toen het al lang niet meer goed ging met die groote organisaties, roemden wij er nog in en waren er nog grootsch op. Wij moeten tot den Heere wederkeeren, dat gaat voorop. Wij hebben gezondigd, zegt Ezra in zijn gebed. Ezra 9. Wij moeten dat goed zien. Laten wij ons bij zooveel toe-

standen en situaties maar goed bezinnen op de Schrift.

Laat ons bedenken, dat de gemeente van Christus de kern is van het koninkrijk Gods. En laat ons toezien, dat wij de organisaties niet wederom stellen boven Christus' kerk. Wij moeten alles laten varen wat niet naar den wil van God is, alle schepselen laten varen desnoods en ons vertrouwen alleen op den Heere stellen. Wij moeten weer leeren elken dag alle dingen uit de hand des Heeren aan te nemen. Dan alleen staan wij veilig en rustig.

Als een dienaar des Woords duidelijk en klaar het Woord heeft verkondigd, dan kan ook hij rustig zijn, maar als een prediker eigen standpunt en visie brengt, moet hij later, als er kritiek op de preek komt, die eigen visies gaan verdedigen, hetgeen een hopelooze zaak is. Als een dienstknecht echter het Woord Gods gebracht heeft, kan hij rustig verwijzen naar dat Woord zelf. Een dienaar moet leeren zich duidelijk en eenvoudig uit te drukken. Dit wil niet zeggen, dat wij onze hersenen niet zouden behoeven te gebruiken, want de Heere schakelt ook ons verstand in in zijn dienst. Zoo zal de gemeente toenemen in Schriftkennis.

En als wij zoo het Woord laten werken, dan komt er ook steeds meer blijdschap. Immers zóó vertelde de Heere Christus de gelijkenis in Marcus 4. De zaaiër kwam 's morgens bij den akker kijken en toen zag hij hoe de planten opschoten en bij den dag langer werden en hij wist zelf niet hoe. Ziet u, broeders en zusters, de zaaiër daar staan te kijken, vol bewondering naar zijn akker? Wat ziet hij toch nog een vruchten! Dat heeft hij zelf niet gedaan. Dat heeft God bewerkt. Wat een wonder toch! De zaaiër is niet allereerst verdrietig over het zaad dat bij den weg is bezaaid en onder de doornen is gevallen en op de steenachtige plaatsen, maar hij is dankbaar over het zaad dat opschiet en lang wordt.

Is het geen wonder, dat de Heere telkens weer reformatie geeft en dat Hij ons weer doet luisteren naar zijn Woord? Dat Hij ons begeerig maakt door zijn Woord en naar zijn Woord? Dat doet de Heere zelf, dat is zijn werk!

Hier staan wij blij verwonderd over de werking van zijn Woord. Als over het algemeen de geest der eeuw de menschen overvalt en meesleurt, dan is er toch nog een volk tot zijn dienst bereid. Is dat niet heerlijk? Is de reformatie van elke eeuw geen wonder Gods? En zoo moeten wij het ook vandaag zien. Als iedereen zingt het lied van de pluriformiteit, het lied dat de menschen zoo machtig bekoort, doch meteen in slaap wiegt, dat er dan toch nog een volk is dat niet mee zingt, omdat dit pluriformiteitslied een lied is, vreemd aan de Schriften Gods. Dat er dan toch nog een volk is, dat alleen naar Gods klanken hoort. Dat heeft de Heere gedaan, het is zijn werk. Dat moet ons blij maken.

Laat ons ook niet vergeten, dat de satan, de tegenstander van God en ook de tegenstander van Gods gemeente, bezig is om het werk des Heeren en den weg des Heeren te lasteren. En och, er is ook wel veel te vinden in de kerk des Heeren wat niet is naar het Woord. De leden der kerk hebben hun fouten en gebreken wel. Zoo zag ook Zacharia, de profeet, Jozua, den hooge priester, in vuile kleederen staan en hoorde hij den satan lasteren. Heerlijk is het, dat wij niet terug behoeven te schelden, dat zal de Heere doen voor ons. Het is zijn werk, de kerk in deze landen. Hij zal beschutten en bewaren. Hij vergadert immers door zijn Geest en Woord. En zijn Woord houdt stand in eeuwigheid; dat Woord zal de tegenstanders van Gods kerk schelden.

Wat kunnen wij toch dankbaar en rustig zijn. De strijd en de moeite zullen ook blijven, maar wij gaan dan voort met het Woord des Heeren. Dan zal de Heere ons het goede weer doen zien. Hij zal voor zijn kerk zorgen en ook voor onze Theologische Hoogeschool. Ja, Hij is machtig, om ook land en volk weer te zegenen. God gaf zegen op de reformatie van de zestiende en negentiende eeuw en zijn arm is niet verkort.

Zij onze bede voortdurend:

Regeer ons alzo door Uw Woord en Geest, dat wij ons hoe langer hoe meer aan U onderwerpen; bewaar en vermeerder U kerk;

verstoor de werken des duivels, mitsgaders alle booze raadslagen, die tegen Uw heilig Woord bedacht worden;

totdat de volkomenheid Uws rijks kome, waarin Gij alles zult zijn in allen.

Laat ons dan den Heere in ons werken laten door zijn Geest en Woord.

Ten slotte volgt de rede van ds G. Hagens te Rotterdam, die sprak over:

Kerkhervorming.

„Kerkhervorming", dat woord en het begrip danken wij niet aan de groote reformatie der 16e eeuw. Twee eeuwen vóór Luther's Kerkstrijd stond het woord reeds op het agendum van een kerkelijk concilie: hervorming van de kerk in hoofd en leden. En in dien tijd sprak men onder het kerkvolk zelf al van „hervormde" menschen. Dat waren zij, die temidden van het verwereldlijkte leven der Middeleeuwen opvielen

door hun versoberde levenswijze en mystieke vroomheid. Van hervorming der Kerk is men gaan spreken, zoo langen tijd al vóór Luther en Calvijn, klaarblijkelijk naar de woorden van Rom. 12. In het 2e vers wordt daar gezegd: „En wordt dezer wereld niet gelijkvormig, maar wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds, opdat gij moogt beproeven, welke de goede en welbehaaglijke en volmaakte wil Gods zij". De latijnse tekst van de Vulgata, toen vrijwel uitsluitend in gebruik, leest daar: reformamini, wordt veranderd. En naar dit woord ging men spreken van reformatie, hervorming. Al meer stemmen gingen op tot hervorming van het kloosterwezen, tot hervorming van de Kerk in hoofd en leden.

Of het nu juist was, omdat dit woord geschreven stond in den brief van Paulus aan de gemeente van Rome, Rome de bron en het broeinest van zooveel ongerechtigheden in de Middeleeuwen, dat de aandacht van velen er op viel, weet ik niet. Maar nu dit woord uit Rom. 12 is gegrepen en omhoog geheven als een roep, die de eeuwen door is herhaald, is het toch wel goed dien tekst van den Romeinenbrief wat nader te bezien.

Prof. Greijdanus zette in zijn commentaar al boven die verzen 1 en 2: Vermaning tot volle toewijding aan God en tot algeheele levensvernieuwing. En, de woorden precies aangevende, las hij: Daarom, omdat gij verlost zijt, vermaan ik dringend u, geloovigen te Rome, broeders, en de ontfermingen Gods die toch in uw verlossing door Christus openbaar werden, mogen deze mijn vermaning aan kracht doen winnen; dat ge, ieder het zijne, uwe personen beschikbaar stelt als levend gemaakte offers, Gode toegewijd, zonder zonde. Dat is de eigenlijke, ware, welbewuste dienst van God.

En dan vs 2: En laat uw dagelijksch leven niet langer gelijken op dat van de wereld, deze zondige wereld. Uw uiterlijke levensopenbaring moet anders worden. En dat moet niet zijn een van buiten aangebrachte verandering, maar een, die vrucht is van een innerlijke vernieuwing door den H. Geest. Opdat (en zoodat) gij zoekt te weten te komen den wil van God, die goed is en aantrekkelijk en volmaakt. Anderen lezen het slot aldus: Opdat gij zoekt te weten te komen den wil van God, en weet wat goed is en Gode welbehaaglijk en volmaakt.

Het eigenlijke woord in den tekst dat den roep: reformatie, hervorming in de wereld heeft gebracht, komt nog eenmaal zoo voor in Paulus' brieven. In beide gevallen blijkt duidelijk, dat bedoeld is: een goed-vaarneembare verandering van gestalte, van verschijning naar buiten, maar die van binnen uit zich voltrekt.

Wat ons in Rom. 12:2 van reformatie, hervorming, gezegd wordt, is dit: Hervorming is een verandering door innerlijke vernieuwing van den H. Geest. Tot die hervorming roept de Heere de Kerk, steeds door. Opdat ze niet vertoont het schema, de gestalte, van deze wereld. De Kerk heeft dus een eigen gestalte en de Heere roept haar die te toonen, in het geheele leven.

Rechte reformatie, vrucht van innerlijke vernieuwing door den H. Geest. Een prachtige illustratie van dit woord levert het O.T., met name de beschrijving van de reformatiesche periode in den Koningentijd. In de boeken Kronieken bijv. treft het, hoe nadrukkelijk ons wordt bekend gemaakt, dat in het leven van de O.T. kerk en ook in haar reformatieschen strijd vóór ieder ander de Heere bezig is. Dat wordt aan het einde van die boeken, als de ballingschap onafwendbaar nabij is, door den Kroniekschrijver nog eenmaal samengevat in het woord: „De Heere, de God hunner vaders, strekte vroeg en laat door bemiddeling Zijner gezanten de hand naar hen uit, want Hij spaarde Zijn volk en Zijn woning".

Prof. Noordzij, in de inleiding op zijn verklaring van die boeken, wees er op, welk een groote plaats de profeten innemen in het Kroniekenboek. En daarna de koningen. In die bijzondere ambten worstelde de Heere met de Kerk telkens weer tot bekeering. Om het hart van Juda ging het steeds weer. Opdat door innerlijke vernieuwing er zou zijn nieuw leven, wederkeer in alle dingen.

Rechte hervorming is vrucht van het werken des Heeren. Wie haar bespot, hoont God.

Maar is er niet vernieuwing door den H. Geest, dan kan ook van rechte hervorming geen sprake zijn. Toen in de Middeleeuwen de roep om reformatie niet te negeren was, omdat invloedrijke mannen zich daar achter stelden, kwam het woord hervorming inderdaad te staan op de agenda der concilies. En er gebeurde ook wel wat. Maar dat waren geen vruchten van den H. Geest. Tegen het ongebreidelde vormen van al maar nieuwe monnikenorden (en dat waren nesten van boosheid) werden maatregelen genomen; ja, maar juist zulke, die meteen de pauselijke macht vergrootten. Er is van pauselijke zijde fel gestreden tegen de simonie, het verkoopen van geestelijke ambten door wereldlijke heeren (en dat was een groot kwaad), maar de bedoeling van den paus was, dat alleen hij die ambten zou kunnen verkoopen en zijn beurs alleen gevuld werd. Er is opgetreden tegen vrijgeesterij, ja, maar om zich van lastige tegenstanders te ontdoen.

Er komt zoo wel (eenige) verandering in het kerkelijke leven. Maar — de deformatie zet door. Er worden excessen weggesneden, maar vreeselijker excessen breken door.

Er zijn ook vruchten van den onheiligen geest. Die